

Aguna: Body Simanim II April 25, 1999

1) Simanim for recognizing body

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קכ עמוד א

מתני'. אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם, אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו. אין מעידין אלא עד שתצא נפשו, ואפ' ראוהו מגוייד, וצ'וב, והחיה אוכלת בו. אין מעידין אלא עד ג' ימים; ר' יהודה בן בבא אומר: לא כל האדם, ולא כל המקום, ולא כל השעות שוין.

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קכ עמוד א

אע"פ שיש סימנין וכו'. למימרא, דסימנין לאו דאורייתא; ורמינהי: מצאו קשור בכיס ובארנקי ובטבעת, או שנמצא בין כליו, אפילו לזמן מרובה - כשר! אמר אביי, לא קשיא: הא רבי אליעזר בן מהבאי, הא רבנן; דתניא: אין מעידין על השומא, ר' אליעזר בן מהבאי אומר: מעידין; מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר: סימנין דאורייתא, ומר סבר: סימנין דרבנן. אמר רבא: דכולי עלמא - סימנין דאורייתא, הכא בשומא מצויה בבן גילו קמיפלגי, מר סבר: שומא מצויה בבן גילו, ומר סבר: אינה מצויה בבן גילו. ואיכא דאמרי: הכא בשומא העשויה להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי, מר סבר: עשויה להשתנות לאחר מיתה, ומר סבר: אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה. ואיכא דאמרי, אמר רבא: דכולי עלמא - סימנין דרבנן, והכא בשומא סימן מובהק קא מיפלגי, מר סבר: סימן מובהק, ומר סבר: לאו סימן מובהק. ולהך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא, הא קתני: אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו! גופו - דארוך וגוץ, כליו - דחיישינן לשאלה. ואי חיישינן לשאלה, חמור בסימני אוכף היכי מהדרין? לא שילי אינשי אוכפא, דמסקיב ליה לחמרא. מצאו קשור בכיס ובארנקי ובטבעת היכי מהדרין? טבעת - חייש לזיופי, כיס וארנקי - מנחשי אינשי ולא מושלי. ואיבעית אימא: כליו - בחיורי וסומקי.

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כז עמוד א

משנה. אף השמלה היתה בכלל כל אלו, ולמה יצאת - להקיש אליה, לומר לך: מה שמלה מיוחדת - שיש בה סימנין ויש לה תובעין, אף כל דבר שיש בו סימנין ויש לו תובעים - חייב להכריז.

ערוך השולחן אבן העזר הלכות אישות סימן יז

סעיף קסד – כשנמצא אדם הרוג או מת שלא בביתו מסתכלין בו בפרצופו ובסימני גופו כדי להעיד עליו ובודקין אותו ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר או לאור הלבנה ואע"ג דאור הנר יפה לבדיקה יותר מאור הלבנה כמ"ש בא"ח סי' תל"ג זהו בחמץ מפני שצריך לבדוק בחורין ובסדקין אבל זה המת כשבדקין אותו לאור הלבנה ומונה בחוץ שפיר הבדיקה טובה מיהו אם מונה בבית ג"ל שלא יבדקו אותו ע"פ אור הלבנה הנוצץ דרך חלון לבית אלא ידלקו את הנר דאור הלבנה הבא לבית דרך החלון אורה מעט ואינו יפה לבדיקה ויש מי שמסתפק בכותי מסל"ת אם סומכין על דבריו כשאמר שראהו בלילה את המת או את ההרוג והכירו לאור הנר או לאור הלבנה ולא ידעתי מקום ספק בזה דאי ס"ד דהבדיקה ביום יותר טובה לא הוה משתמטי הפוסקים מלהזכיר שלכתחלה יש לראות לבדוק ביום ומלשון הפוסקים מבואר דגם לכתחלה יש לבדוק ועוד דאי ס"ד דכותי אינו נאמן על ראיית לילה מפני שאומר בדדמי היה לנו להחמיר גם בעד אחד מפני חשש זה כמו דמחמירין במלחמה ובמים כמו שיתבאר:

סעיף קסה – בשני דברים יש להכיר את המת או ההרוג בסימן מובהק וע"י טביעת עין וטביעת עין עדיף מסימנים [חולין צ"ו א] והסברא נותנת כן דהסימן אפילו היותר מובהק כמו ביתרת אבר מ"מ יכול להיות בעולם כמה אנשים בסימן כזה משא"כ טב"ע שהוא הכרת הפרצוף שמכירו שפלוני הוא לא ימצא אף אחד בעולם כמותו **כי הקב"ה ברא כל הפרצופים שונות זה מזה ואין אחד דומה לחבירו** [סנה' ל"ז א] ובזמן הבית כשדנו דיני נפשות לא דנו רק על טב"ע ולא סימנים כגון אם שני עדים העידו על ראובן שהרג את הנפש וראובן מכחישם ואומר לא אני הרגתי רק אחר ולכם נדמה שאני הרגתי בודאי ב"ד שואלים להעדים מאין ידעתם שזה הרגו הדבר פשוט אם משיבים אנו מוכירים אותו היטב בטב"ע וראינו שהוא הרגו שאין משגיחין בהכחשתו אבל אם אומרים אין אנו מוכירים אותו בטב"ע אלא ידענו שבההורג היה נמצא סימן מובהק כזה הסימן הנמצא בזה האיש והוא עומד וצווח לא אני הרגתי אלא מסתמא היה איש אחר ההורג שנמצא בו ג"כ סימן כמוני פשיטא שלא נהרגנו [חולין צ"ו]. וע"ש בתוס' ד"ה ולא אמנם ר"י מיירי בטב"ע גמור ודו"ק] וכן באבידה קיי"ל בה"מ סי' רס"ו דעדים עדיפי מסימנים משום דהעדים מעידים בטב"ע ולכן אפילו לא העידו בפירוש שנפלה מזה אלא שמכירין בטב"ע שהחפץ הוא של זה והאחר אפילו נותן סימנים מובהקים לא כלום הוא כמ"ש שם סעי' ה' ע"ש:

סעיף קסו – ומ"מ יש להסתפק כשעד אומר שהמת הזה הוא ראובן מפני שיש בו סימן מובהק ועד אומר שהמת הזה הוא שמעון ואני מכירו בטביעות עין גמור שהוא שמעון אם נדון אותם כמכחישים זא"ז ולא נתיר לא אשת ראובן ולא אשת שמעון או שנאמר דאין כאן הכחשה ונתיר אשת שמעון כיון שהעד השני מכירו בטביעות עין גמור וטביעות עין עדיף מסימנים ומסתמא היה גם בשמעון סימן מובהק כמו בראובן ואין כאן הכחשה כלל ויותר נראה דהוי הכחשה דכיון דזה המכירו בטב"ע אינו יודע מהסימן

הדעת נוטה דאם היה בשמעון ג"כ סימן מובהק כמו בראובן היה העד המכירו בטביעות עין גמור יודע מזה ומ"מ אם הסימן הוא בבית הסתרים של הגוף יכול להיות שהכירו היטב ומהסימן לא ידע וצ"ע לדינא:

סעיף קסז – ומ"מ יש מעלות בסימנים יותר מבטב"ע **דטב"ע אינו בכל הגוף אלא בפרצוף פנים עם החוטם** כמו שיתבאר וסימנים יכול להיות בכל הגוף ועוד דטב"ע א"א אלא אם הכירו היטב והיה מקורב עמו אבל אם ראהו פעם אחד או אפילו כמה פעמים אין זה טב"ע גמור וכל שהעין לא שבעתו אין כאן טב"ע גמור ואפילו באבידה הדין כן כמ"ש בח"מ שם **אבל סימן מובהק אפילו בראיית פעם אחת די כמוכן** ועוד דטב"ע נשתנית בזמן ארוך לאחר מיתה ולכן אחר ג' ימים אין מעידין עליו כמו שיתבאר ובסימנים יש שאין ביכולת להשתנות כמו ביתרת אבר וכיוצא בו:

סעיף קסח – ולא תקשה לך מה שאמרנו דטב"ע עדיף מסימנים ומהימנין לכל אדם בטב"ע בעגונה ואפילו לכותי מסל"ת והרי אף במזון הקל אמרו חז"ל דלא מהדרינן אבידה ע"פ טב"ע רק לצורבא מרבנן [ב"מ כ"ג ב] דהתם לאו משום דאין כל אדם בקי בטב"ע אלא משום דלא מהימן דאולי משקר כדי להשיג החפץ [תוס' גיטין כ"ז ב] ולכן באיסורים דכל אדם נאמן על עצמו נאמן כל אדם בטב"ע כמ"ש ביו"ד סי' ס"ג ואע"ג דגבי גט שנאבד קיי"ל לקמן בס"י קל"ב דלא מהדרינן בטב"ע רק כשיש לו מיגו ולהרמב"ם אף במיגו אין מחזירין רק כשיש לו עוד סימן מובהק בהכלי ע"ש אמנם באמת הטעם בשם דאין בגט טב"ע גמור שהרי לא שבעתו העין דלא משהה אינש גיטא בידיה [תוס' ב"מ כ"ד]. ובחנם נדחק הב"ש בס"ק ס"ח] ולכן רק בצורבא מרבנן יש סברא בגמרא [גיטין שם] דמהדרינן משום דצורבא מרבנן אי לאו דקים ליה ברור לא הוה אומר מפני יראת ד' אשר בקרבו ובאמת טב"ע דאדם אינו דומה לטב"ע דשאר דברים דהאדם כשמכירין אותו הרי הידיעה ברורה דהרי רואיהו תמיד ומכירו כמכיר א"ע [ע"י ב"ש שם וע"י ר"ן בפרק גיד הנשה גבי בשר שנתעלם מן העין מ"ש בשם ר"ח ולפמ"ש א"ש ודו"ק]:

סעיף קסט – יש מי שרצה לומר דטב"ע לא מהני רק בישראל המעיד ולא בכותי מסל"ת [חמ"ח סקמ"ה] וטעמא דמילתא דטב"ע צריך עינא רבה ולכן כשמכוין להעיד מסתכל היטב ומכירו יפה אבל במסל"ת שלא נתכוין להעיד לא ראהו רק בהעברה בעלמא וא"א להכיר בטב"ע בהעברת עין בעלמא [שם] אבל רבים חולקים בזה ויש תשובות מראשונים שהתירו בכותי מסל"ת ע"י טב"ע [ע"י ב"ש סקע"ו] וכן עיקר לדינא וטעמא דמסתבר הוא דכל המסיה לתומו שפלוגי מת או נהרג מספר זה דרך חידוש ואם לא הסתכל יפה ולא הכירו לא היה מספר זאת [וראיה דהא לשמואל ור"ל קכ"א: דבנתכוין להעיד עדותו ודאי דאין חילוק וא"כ לר"י נמי דבזה לא נחלקו]:

סעיף קע – כבר נתבאר בח"מ סי' רס"ז סעי' ה' דשלשה מיני סימנים יש. גרועים. וממוצעים. ומובהקים. והגרועים אינם כלום גם לגבי אבידה. **וממוצעים קרינן לה לגבי אבידה מובהקים אבל באיסור אשת איש אינם כלום** דבש"ס איסתפקו להו בסימנים כאלו שמחזירין אבידה על ידה אם הוא מן התורה דאז מועיל גם באיסור אשת איש או שהוא תקנתא דרבנן באבידה ואינו מועיל באשת איש ומסקנא דהש"ס דהוי דרבנן [יבמות ק"כ לאיכא דאמרי] אבל סימן מובהק ממש מועיל מן התורה דאין לך עדות ברורה מזו [רש"י גיטין כ"ז ב] וא"צ פסוק לזה דברור הוא ע"פ הסברא [ש"ך שם סק"ז] ויש שרוצים לומר דאם סימנים אמצעיים אינם מן התורה גם סימן מובהק ביותר אינו מן התורה אלא דמתקנתא דרבנן הוא משום תקנת עגונות [שיטה מקובצת ב"מ כ"ח א] ורוב רבותינו לא ס"ל כן וכן משמע להדיא בש"ס [שם לענין שומא] ואדרבא יש מרבותינו דס"ל דגם סימנים אמצעיים הם מן התורה [מדאמר רבא שם את"ל לפי כלל הגאונים] ונהי דלא קיי"ל כן ועכ"פ ספיקא דדינא מיהא הוי [דר"א בגיטין כ"ז: מספקא ליה] אבל סימן מובהק ביותר ודאי זהו מן התורה ובהרמב"ם לא נתבאר להדיא דמשיאין אשה ע"פ סימן המובהק ביותר ויותר מזה דמדבריו בפ"ז מנחלות דין ג' נראה לכאורה דאף ע"י סימן מובהק אין מתירין עגונה ע"ש אבל מ"מ א"א לומר כן כמ"ש וכן הסכימו מפרשי דבריו ע"ש ומה שקורא שם סימן מובהק וכתב דאין מתירין עגונה ע"י זהו זהו סימן אמצעי דלגבי מזון הוה מובהק [וע"י מ"ש הה"מ בפ"ג מגירושין הל' כ"א] ויותר נראה דדעת הרמב"ם ז"ל דסימנים דאורייתא גם בסימנים אמצעיים אלא דבאשת איש החמירו בזה ולכן בסימן מובהק פשיטא שא"צ לבאר שמותרת [וכ"כ המרה"צ בסס"ק פ"ה וכו"כ הנוב"י סי' ל"ב]:

סעיף קעא – י"א דבסימן אמצעי מתירין במקום דאין האיסור מדאורייתא כמו במים שאין להם סוף ושהו עד שתצא נפשו וכן בכל מה שיתבאר בס"י זה דרובן למיתה רק באיסור אשת איש החמירו וכיון דאין איסורה מדאורייתא נראה שסומכין על סימן אמצעי [אהע"ו] ועוד דאינו ברור דסימנים לאו דאורייתא ועכ"פ ספיקא דדינא מיהא הוי כמ"ש ולכן במידי דרבנן יש לסמוך ע"ז וי"א דגם באיסור דרבנן באשת איש אין סומכין על סימן אמצעי דילמא אתי למיסמך בדבר שאיסורה מן התורה [פ"י דגיטין כ"ז ב] ויותר נראה עיקר כדעה ראשונה [וכ"מ ברש"י שם שכתב לעקור דבר מה"ת וראיית הפ"י אינה מכרעת וע"י מה"צ ודו"ק]. **וכן י"א דאף דסימן אמצעי אינו כלום בעגונה מ"מ כמה סימנים אמצעיים הוי כסימן מובהק דטעמא דסימן מובהק משום דלא שכיח סימן כזה וכל לא שכיח כמה סימנים אמצעיים ביחד והוי כסימן מובהק** וזה שכתב רבינו הרמ"א דאפילו ק' סימנים שאינם מובהקים אינם כלום ואפילו להצטרף לשאר אומדנות המוכיחות אינם כלום עכ"ל זהו בסימנים גרועים דהרי לא הזכיר כלל סימנים אמצעיים וזהו דעת הרבה מהגדולים [ב"ש ס"ק ע"ג] וכן משמע מדברי מהרש"ל [יש"ש פט"ז ס"ו] שכתב דסימנים מבגדי ומגופו מצטרפין יחד כמו סימן מובהק והרי סימני בגדים אינם כלום כמו שיתבאר ועכ"ז בצירוף מצטרפין וכו"כ כמה גדולים דשני סימנין אמצעיים הוי כסימן מובהק [ט"ז ומ"ב ותשו"ג ג"ב] ואע"ג דממקור הדין של רבינו הרמ"א מוכח דגם סימנים אמצעיים אין

מצטרפים מ"מ איהו לדידיה י"ל דלא ס"ל כן ולכן לא כלל סימנים אמצעיים [נ"ל] וכן מצוי בדבריו בכמה מקומות ומסקנת גדולי אחרונים שזה תלוי בראיית חכמי הדור דאם לפי הסימנים האלו לא ימצא אף אחד מאלף הוי שפיר כמו סימן מובהק ואם לאו אין זה כלום [מרה"צ וב"מ] וכן נראה עיקר לדינא. וכן יש מי שאומר דסימנים גרועים הרבה מצטרפין יחד לעשותן כסימן בינוני ונ"ל ג"כ דתלוי לפי ראיית חכמי הדור כמ"ש וכן הדין לענין צירוף שארי אומדנות המוכיחות [מרה"צ]:

סעיף קעב – איזהו סימן גרוע כמו ארוך וקצר דק ועב לבן ואדום כיון דאנשים כאלו מצויים הרבה לא הוי סימן כלל גם בשארי דברים ואפילו הוי משונה קצת כגון שהוא ארוך יותר מסתם אנשים ארוכים או קצר יותר מסתם אנשים קצרים [נו"ב] אמנם אם הוא בהפלגה אריכותו וקצירותו נחשב לסימן בינוני ואם הוא בהפלגה רבה עד שאחד מאלף לא נמצא כמוהו אפשר דהוי גם סימן מובהק [עי' פ"ת ס"ק ק"ה] וכזה יש לדון בכל הסימנים הגרועים [נ"ל]:

סעיף קעג – שינים גדולים באמצע לחי העליון אפילו משונים קצת משארי בעלי שינים ארוכים הוה סימן גרוע כיון דבזה המקום מצוי בכמה בני אדם שינים גדולים אמנם בשארי מקומות שינים גדולים משונים כמו בלחי התחתון או בפנימיות השינים אם כיון המספר והמקום בצמצום ומשונים הם הרבה משיני שארי אנשים אפשר דהוי כסימן מובהק ועכ"פ סימן בינוני ודאי הוה ויש שכתב דנקב מפולש בשן הוי סימן מובהק ולא נהירא לפסוק כן בזמנינו שנתרבה כאב השינים והרבה שינים נקובים בבני אדם וכן שער ראשו וזקנו ארוך וקצר שחור וירוק וכה"ג אין זה סימן כלל וכן שערותיו קבוצות תלתלים אין זה סימן כלל דמצוי הרבה וכן ראשו קרוחה או לא מטהרה נראה שאין זה סימן כלל ואפשר דאם הקרחת משונה וכן הצרעת שעל ראשו משונה הוי לא פחות מסימן בינוני והכל לפי ראות עיני חכמים וכן בעל תואר או צולע על ירכו אם כמוהו אינו מצוי הרבה הוי סימן בינוני וחולי השבירה הוי סימן גרוע דמצוי הרבה וכן בכל שינוי מאיזה אבר ומצוי בהרבה בני אדם שינוי זה הוי סימן גרוע:

סעיף קעד – איזהו סימן בינוני כל שהדבר אינו מצוי בהרבה בני אדם מיהו אינו דבר זר שלא ימצא באחד מאלף זהו סימן בינוני ושומא על הגוף או על הראש שקורין בראדאווקא והיא כעין מורסא קטנה תמידית אמרו חז"ל דאפילו אם סימנין דאורייתא אין השומא סימן מובהק [ק"כ א] והטעם דשומא מצויה בבן גילו שנולדו עמו בפרק אחד ובמזל אחד [רש"י] ונמצא שבהכרח להיות כן בכל האנשים שנולדו בזמנו ועוד דשומא עשויה להשתנות לאחר מיתה [שם] וא"כ אין זה סימן כלל ומזה למדנו לכל מיני סימנים שעשויים להשתנות לאחר מיתה והתלויים במזל ההולדה דאין זה כלום וי"א דשומא הוי סימן מובהק אלא משום דעשוי להשתנות לאחר מיתה אינו אלא כסימן אמצעי [ב"ש סק"ע והגר"א סקפ"ד] וצ"ל דרוב פעמים אינו עשוי להשתנות דאל"כ אינו אפילו כסימן אמצעי אבל לי נראה מסוגיית הש"ס דשומא אינו אפילו סימן אמצעי [דהא לת"י ראשון ודאי כן הוא ומנ"ל לחלק לת"י השני ע"ש ודו"ק] וכמה מגדולי אחרונים שלא הסכימו לזה [עי' מה"צ ופ"ת]:

סעיף קעה – איזהו סימן מובהק כל שהוא דבר זר ומופלג ולא ימצא רק אחד מאלף [ב"ש סקע"ב] ולכן חסר אבר או יותרת אבר הוי סימן מובהק וכן שינוי משונה באחד מאבריו וכן גבשושית גדולה על חוטמו הוי סימן מובהק וכשאינו גדול הוי סימן אמצעי [נ"ל] חוטמו עמוק הרבה או כדומה לזה הוי סימן מובהק ועמוק קצת הוי סימן אמצעי [נ"ל] ורושם שבגופו או ביד וברגל ובפרצופו הוי סימן אמצעי אבל אם מצמצם המקום ממש כגון שאומר שאצל עין ימינו סמוך לו הוי הרושם הוי סימן מובהק כן הסכימו גדולי האחרונים [ט"ז] ולכן גם בשומא אם צמצם המקום ממש הוי סימן מובהק [ב"ש סקע"א] ויש מגמגמין בזה ונראה עיקר דהוי סימן מובהק וכן בצלקת וכה"ג בצמצום המקום הוי סימן מובהק דהוה ממש כנקב יש בו בצד אות פלונית בגט בסי' קל"ב:

סעיף קעו – עקמומית באצבע ורושם בצדו או עליו הוי סימן מובהק [ב"י] וא"צ לומר באיזה אצבע [ט"ז] דבאומר באיזה אצבע הוי הרושם ומצמצם המקום גם בלא עקמומית הוי סימן מובהק כמ"ש ועקמומית בלבד הוי סימן בינוני ואם אומר באיזה אצבע נ"ל דהוי סימן מובהק וכן צואר עקום הוי סימן מובהק [באה"ט] וכן אם אומר שבעין הימיני או השמאלי יש כמו עדשה הוי סימן מובהק ופיו עקום מחמת חולי הוי סימן מובהק [שם] וכן שפתו העליונה חתוכה עד ששיניו נראים הוי סימן מובהק [שם] וכן צפורני אצבעותיו מקולקלים הוי סימן מובהק [שם] ודווקא קילקול גמור אבל קלקול מועט שכיח קצת ואינו אלא סימן בינוני [נ"ל]:

סעיף קעז – עינו אחת דולפת לא הוי סימן מובהק וכן צולע על ירכו וכן רגליו עקומות והפוכות י"א דלא הוי סימן מובהק [שם] ולא ידעתי למה הלא אינו מצוי אף באחד מאלף נעקרה השומא ממקום מושבה ונעשה שם במקומה רושם לא הוי סימן מובהק [שם] מיהו אם צמצם המקום הוי סימן מובהק כמ"ש בשומא עצמה [נ"ל] ויראה לי דכל המומין הפוסלין בכהנים שבפ"ז דבכורות וחשבן הרמב"ם ז"ל בפ"ח מביאת מקדש כולם לא פחות מסימן אמצעי והרבה יש בשם דהוי סימן מובהק כמו כשאמצע קדקדו שוקע למטה או עולה למעלה כמו ביצה ופאת ראשו יוצא כנגד פניו או מאחוריו כנגד ערפו או ראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן וכן צוארו שוקע הרבה עד שנמצא ראשו כאלו מונח על כתיפיו או ארוך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתיפיו וכל כיוצא באלו וא"א לבאר הכל בכתב והחכמים יראו לפי הענין ולפי הכללים שנתבאר וד' עמהם שיוציאו הדין לאמיתה של תורה:

שולחן ערוך אבן העזר הלכות אישות סימן יז סעיף כד

מצאוהו הרוג או מת, אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים, והכירוהו בהם שהוא פלוני, מעידין עליו. **ואם ניטל אחד מאלו, אע"פ שיש להם סימנים מובהקים ביותר בכליו, אינם כלום דחיישינן לשאלה.** ואפילו היו להם סימנים בגופו, ואפילו שומא, אין מעידין עליו. **אבל היו להם בגופו סימנים מובהקים ביותר, מעידים עליו.**

הגה: **כגון שהיה לו יתר או חסר או שינוי באחד מאיבריו.** אבל קטן או ארוך או חיוור וסומק, לא הוי סימן מובהק (תשו' הרא"ש כלל נ"א). ואפי' ק' סימנים שאינן מובהקים אינם כלום, ואפי' להצטרף לשאר אומדנות המוכיחות אינם כלום (פסקי מהרא"י סימן קס"א ורכ"ד). גבשושית גדולה על חוטמו, או שחוטמו עקומה הרבה או כדומה לזה, הוי סימן מובהק. אבל מעט עקומה, לא (שם סימן רל"ד) וה"ה לרושם שבגופו או באחד מאיבריו. אבל שינים גדולים, אע"פ שגדולים הרבה, לא הוי סימן מובהק (סימן קס"א בפסקי מהרא"י). וכל סימן המהני בישראל המעיד, ה"ה בעובד כוכבים המסיח לפי תומו. (בתשובת מוהר"ם בהל' נשים ומוהר"ם פאדווה סימן י"ט, ול"ו).

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ח הלכה א

כל המומין המיוחדין באדם תשעים וזהו פרטן: שמונה בראש ואלו הן: מי שאמצע קדקדו שוקע למטה כמו שדחקו בידו, מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו ביצה, מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת, מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו, מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן עד שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על העלין שלו, הקרח שאין בכל ראשו שער כל עיקר, ואם יש בו שיטה של שיער מוקפת מאחוריו מאזן לאזן כשר, מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד ושאר הראש קרח הוא הרי הוא פסול, מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע גם זה קרח ופסול.

שאלה יג

לח

מפני תיטראין שטיק האלץ איין רונטן בענגיל איזע
 איין איל לאנג לערך גיווען אול' איהם געלעפט
 איבער דיא שטרוי בייא איין פאך הכי זיא איהם
 אגנין גווארפן דש מן איהם ביט זאל זעהן הכי איך
 גזעהן דש ער האט וואלין כו זיך ועלבר קומן אול'
 וועלן אויף שטיין ווא האבי זיא איהם סינף ועקס
 שטרייך נעכן דש איהם דש גנזי מוח כו שטיקד אויפ
 גיווען דש נקדאכט האט אלס ווען איין בנים ווער
 אוס גיהאקט ווארן אול' פנין איהן ווידר איהן
 גיווארפין איין דיא העקן כו' דש איזע איין גפער
 איין רביעת שנס - אול' איך הכי איהם גאר זיקס
 גיפראנגט האב נור אזו כו גיהערט וויא דער עכוס
 האט אויך דער כילט דער ווירט האט איהם גפרענגע
 אויב זיא ביט קענט האט ער גענטערט ער קענט זיא
 ביט היוס יום ג' כ"ח תמוז תכ"ב לפק:

תשובה

עד השאלה אשר נשאלתי בהאי איתת' היושבת
 עגונה - אף כי אכס תאמי עמי עת ועונה
 תיוב עבודה התועל עלי ותכל כד אנכי תופנה
 ת"ח בעסק תנוה כוו תשתלי אכס ולשואלי דבר
 אשיב תענה כיד ה' הטובה עלי בעזרת אלקי קדם
 תענה - ואבא היום אל השיון בעיוני בעלתא:

במס' יתחית גרסי' תתני' ברך ק"ך איין תעירן אלא
 על מרטיף פנים עם החוטם אש"פ שיט
 סימני' בנובו ונכליו כו' זננת' למיתרא סימני' לאו
 דאוריית' ורתינהו תכאו קזור בנים וכארכ' וי ובעבעת
 כו אחר רבא דכ"ע סימני' דאוריית' והנא בשומא
 תני' בנן גילו כו' וא"ר אחר רבא דכ"ע סימני'
 דרבנן והנא בשומא סימן תובהק כו' ולהך ליטנא
 דא' סימני' דאוריית' ה"ק אש"פ שיט לו סימני' בנובו
 ונכלי - ותשני' נוט דאורך ונון כליו דחיישי' לשאלה
 פכ"ל הש"ס א"כ לכאורה קזה להחיר האשה כנ"ד הן
 תנר סימני' שנטט תי יתד דהוי סימני' תובהקין
 כ"כ ותחתית הגברי' שניכר להפדות הנ"ל חיישי'
 לשאלה כתבואר בש"ס הנ"ל אך הא דתשני' בנת'
 כליו דחיישי' לשאלה לא כריכא אלא להאי אוקתתי'
 דסימני' דאוריית' אבל להאי אוקתתי' דסימני' דרבנן
 לא כריכא תתד דחיישי' לשאלה - ותה"ל תפראג
 סוכיה להאי אוקתתי' דסימני' דרבנן א"א לומר כלל
 דחיישי' לשאלה תשום דאי חיישי' לשאלה ליתמי בתתמי'
 רבתי' ספי דאפי' ע"ע לא תהרי תשום דחיישי'
 לשאלה:

(פיין לפיל תשובה י"א תן ד"ה נאלי אוסיף ס' ער
 או או קצי)

רפ"ז כפל פותא בבירא ואיל סאי תפ"כ של
 תוסר"ד היילמן הנ"ל * א"כ איין לפקל
 תנר שנתנא סימני' אהכעיס בנובו וע"ע דכליו *
 אך כנ"ד יש להקל ולמכוא לה התנרא תכתס עטמים
 חרא נראה לי דסימני' דנ"ד הנ"ל כחו סימני'
 תובהקי' לבתרי דתהני אפי' לליטנא דסימני' דרבנן *
 וזו הסימן דשני תכות בנובו דבאחר יש עריין רושם
 ובאחד לא תכרפא ותוניה עריין פלאשטר לא ברע
 תרושם שנגומו דכתב רת"א וז"ה רושם שנגומו כו'
 דהוי סימן תובהק' אף דיש לפרש דעת רת"א דז"ה
 רושם כו' דלא הוי סימן תובהק וקאי אהא דכתב
 לכינוי אבל תעט פקומה לא - אבל לפי סלשון דתשי"ט
 אה"כ אבל שני' גדולים כו' לא הוי סימן תובהק
 תשמע דהא דרושם בנובו שלפניו הוי ס"ת וכן הוא
 בלבוש תפודש דרושם הוי סי' תובהק - אך בתשובת
 תשאת בתימן רונה לומר דרושם לאו סי' גתייר כדון
 דיר' ובע"ז תכריע בתימן וכתב דרושם לכד לאו סי'
 תובהק הוא * אבל אם תכתבם התקום הוי סי' תובהק
 ובנ"ד אחרת האשה דאות כלקת מן התמות האלה
 זין כתישו הי' - היינו גיגון דא שולדיר - וכן תנא
 והוי ככתבום התקום ואותו ע"ז הנ"ל הביאו בספר
 צ"ש סימן י"ד ס"ק ע"ד וסיים שם וכן אכ נאמר הפי'
 של רת"א וז"ה לרושם לא הוי סי' תובהק - ה"פ אם
 אינו תכתבם התקום לא הוי סימן תובהק ועדיף
 תשומא - כי רושם וכלקת אינן עשויין להשתנות ואין
 תנוי' בנן גילו ונראוי לפתוך ע"ז פכ"ל:

גם בסוגי' דהש"ס דיבמות הנ"ל תוכח דהוי סי'
 תובהק כיון דלהאי ליטנא דסימני' דרבנן
 פליגי בהא אי שומא סי' תובהק הוא כו' - ומי' דש"י
 אפי' דסימני' דרבנן ואש"פ אסימן כי האי סמני'
 אפי' באיסור דאוריית' - וס"ל לר"א דשומא סי' תובהק
 הוא * א"כ האיך נעשה פלובתיד רחוקה דר"א ס"ל
 אפי' שומא דשכיח בהדעה אנשים הוי סי' תובהק
 אפי' אה"ל דאיירי בשומא דאבר פלוגו * אש"פ תנוי'
 בנן גילו ועשויין להשתמת לאחר תיתה אפי' הוי
 לר"א סימן תובהק ורבנן תיחא דס"ל דאפי' שאר
 סימני' בנובו רושם וכלקת דלא שכיח כ"כ באבר
 תיחוד ואינן עשויין להשתמת לאחר תיתה כחו שכתב
 בע"ז הנ"ל תני' לא הוי סי' תובהק דא"כ לתאי אשתמי'
 רבנן - היינו ת"ק איין תעירן על השומא דשכיח בנן
 גילו ועשויין להשתמת - ה"ל לאשתמי' דביתא יתד
 דאין תעירן על שום סי' אפי' דאבר תיחוד היכ"ט
 אמתאים לפעמים גם באחרים אפי' שלא נכתב
 בנן גילו ולא אשמי' לאחר תיתה דבדוראי דחיק
 לומר דת"ק נקיט שומא לאשתמי' דביתא דר"א אלא
 ודאי דוקא שומא ס"ל לרבנן דלא הוי סי' - אבל
 שאר סימני' כגון רושם וכלקת בתקום ידע דאין
 תנוי'

שאלה יג

אע"פ ש'ל-סיתני בגופו ובכליו דאמי סיתני בתרמייהו יחד לא תהני. תהאי לא קאי דלתסקנא תוקמי סיתני דתמי' בלרוך וגן סיתני' אילו ווראי לא תהני אפי' בכירוף הרבה יחד. כמו שכתבו הפוסקי אילו עבתן* ועוד בתמי' קהני בגופו ובכליו * אבל ש' סיתני' אתכעיס בגופו תהני אפי' כגון רוסס ובלקת. פת"ש תהר"ס הל"ל תהני. א"כ בל"ד בשמי תכות יחד ועל אחד תונה כלאשער ולא תלפא עדין וא' כתפע תלפא ותפא כמו כן * ווראי ב' סיתני' כאילו יחד * תצטרפיך דהוי כסימן תובנהק:

ועוד הכרעת שליטת להיתר. ע"פ העד הירבל בר תשה סג"ל שמתע מה שהי תשיח לפי תותו האופיו אין בלוחן ווערטש הויז סימד אל אינו ניתול אחד ו"ל איך הכ גיזעהן וויא דער זויפל פון וויין בעדג אום זיין לעבין איז קאמן כל והנה הזכיר שמו וסס עירו וכוה די כמו דתבואר בהג"ה רת"א וי"א בתקום שזוכיר שמו לבד בעין שזוכיר עירו אבל אם זוכיר שמו וסס אביו לא בעין שזוכיר שס עירו כו' עכ"ל. א"כ תוכח היכא שזוכיר שס עירו תהני אפי' בתוכיר שמו לבד. וכן הביא שס בספר ב"ש ס"ק נ"ע בשם סג"ל דלכ"פ די. אם תוכיר עירו אפי' אינו תוכיר שס אביו והייט היכא דאינו תוחוק באותו עיר עוד יוסף בן שמעון ובתשובת תהר"ס ססק ב"כ כוולל תכ"ל א"כ בנ"ד תהני תה שסימד האופיו תלפ"ת שנהרג יופעל תן וויין בורג דהוי שמו וסס עירו וכוודאי לא יש שס בעיר ההוא עוד יוסף אחד שחאבד או שאינו בנייתו לע"פ' אף דבספר ב"ש ב"ק הל"ל הביא תשו' בס"י שחולק ע"ז ת"ת הביא בסוף הסי' בקיבור תשו' בשם תוד"חי שכתב בס"י הל"ל דתורה דע"י חייבו יש להתייר דהיינו אם יחקרו שלא יבא תן הפיר איש שמתו פלוגי אלא אחד א"כ זה הוא התת וסג"ל בשמו וסס עירו בלא שס אביו וכתב עוד וסג"ל דר"ר אשתיה טוביא י"ז שנה תאיתו זמן שהלך עד היסם ויש לזווג ב"כ שחא יבא תוך זמן זה כו' ותמצ' הווען נשתנה הדבר כו' עכ"ל א"כ כ"ש בנ"ד דהוי בותן קרוב שחאבד האי"ש ההוא דשמו יוסף ולא נודע תאי"ש אחר ששמו יוסף שחאבד ופשיטא שיש להתייר אפי' לדעת תורמי' סג"ל:

וא"ל כיון דלא אחר האופיו הג"ל הקדמי * שחא הי' אחר בדרתי ששנר שמת ואפסד שחוד וקס כמו שאירע בפעם ראשון אבל זה אינו כיון שאחר בפעם ה"ב שראה ויא הבין איסוס פיקם ועקם שסרייך געבן דש ויא איסתי דש נכחי תוחו בו שטיקד הבין גשלאגין דש נקראנט האס כו' א"כ כיון שנתרובן גבלתו לחיובות ווראי תעידן עליו שמת * כמו דאי' בש"ע ע"י ל"א ואס רוא השקף אוכל בתקום

תנו' כגון גילו ולא אשתני לאחר תיתה תודלי רבנן דהוי סיתן תובנהק' ודווקא בשומא פליגי אה"כ תבאתי בחדושי רשב"א ביבנות רכתב ותיהו אס תעידן על סיתנים תובנהק' שבוף שכיר דמי תשום דלא פליגי אלא בשומא עכ"ל * תשמש תתס כרברי הואיל רלא פליגי דק בשומא תשמש תאס העעתיס דבשומא תנו' כגון גילו ופשוין להשתנות * גם בתשובת תשאת בנימן הג"ל אינו תחליט הדבר דק שכתב עכ"ס בנדון דידן אין להתייר כלל ע"י רוסס זה * מפני שבנ"ד גרוע הוא תרושע דעלתא כפי אשר שתעתי כו' שהרושע הוה בא ע"י שתחלה הי' לו שומא באותו תיקוס ונעקרה השומא ונעשה סס רוסס בתקומו כו' * א"כ לא יהי כח הרושע עדיף תשומא דעדיף תיני' כו' ועוד כתב כמה דיעות' דאיתו רוסס א"כ הואיל דפשוטא לאגן רת"א תשמש דתהני רוסס ובלקת * גם בלבוש ולפי הכרעת הע"ז פסק ג"כ דתהני רוסס אם תתכנס התיקוס א"כ תהני רוסס התכות בנ"ד באשר כתבם נתי התיקוס שאמרה שהתכות הן הגה בין כספיו גיבן דיא אולדר:

זאת ועוד אחרת אף דנאמר דרושע ובלקת לאוסי' תובנהק הואי ת"ת בנ"ד שהאשה אמרה שהי' לו אבל תכה וו עוד תכה אחרת שלא תלפא שערין עלי פלאשער שלא תלפא ותפא כן בזה י"ל שגם התשאת בנימן תורה יכי אחר דכתב שס דבלקת לאו סי' תובנהק תשום דלאו סי' ור הוא ושכח בכתם אנשים כתב אפ"ג דשם בתרומת הרשן היתר כו' שכתב יסודו הרב שהי' לו עורת בעין א' ותאותו עין יבאלו פגע ובלקת סמוך לפה ותשמש דבלק' הוי סי' תובנהק אפ"ג דבלקת הוי כעין רוס' דשכיחי טובא נראה דלא סתך בעל ת"ה על בלקת לבדו אלא ע"י בירוף עורת ועין סתומה דאפ"ג דבלקת לבדו לאו תן השיתני' הגדולים אלא תן הבינוני' כו' וע"י בירוף סותמין עליו ואפ"ג דתהר"אי גופא כתב דאפי' טובא סיתני' שאינם תובנהק' לא תצטרפו' (וכן הוא בש"ע בהג"ה רמ"א ואפי' תאה סיתמי' שאיני' תובנהק' אינם כלום) נראה דהיינו דווקא סיתמי' גרועי' כגון ארוך וגון ופניו בהוב' דלאו סיתמי' כלל אפי' לת"ד סיתנים דאוריית' וכו' והאריך בהוכחות ע"ז וכתב שחא כן בתשובת ר"א תורמי' דדיבור סיתמי' הוי סי' יותר תכל הסיתנים עכ"ל. גם אכתי הדוחא בקיבור תשובות עבונות שהביא בספר בית שמואל בשם תשובות הרב תוהר"ר תשה. וו"ל הא דכתב תהר"אי אפי' טובא סיתנים שאינם תובנהק' לא תצטרפו' * נראה דווקא סיתמי' גרועי' כגון ארוך וגון אבל סיתמי' אתכעיס כגון שחא ובלקת דהס סיתמי' * דק לאו תובנהק' בסחלט תצטרפי' להו ותחשבין להו לסיתמי' בתוריס עכ"ל. ואין סתירה להנהו סופקים תתה שהכתתי לעיל דמי' בתמי'

שאלו

שמע יוצאם בנטילתו כגון תחוחו כו' הרי תמיד עליה
שמת :

אכ כג"ד דאיתו אושפיו תסיח לפי תוקו שנהרג
כאשר ראו שהכנו את גלגלתו ותוחו לחתימת
והזכיר שמו ושם עירו כדאי לסמוך עליו לפי הפוסקי'
והיינו דוקא אם לא מדע שם עוד איש אחר שמתו
יוסף שנאמר או שהרחיק נדוד ולא חזר ערין לביתו
ועוד כיון שנתכא חבלו דלוסקתא של כתבי ויש לו
שני כ"י שאין דרכן לשאלה כמו כיש וארנקי כדמזכיר
בש"ס דיבמות ברק קכ"ו הנ"ל והוכחתי כבר בתשיבה
(לפעל סי' י"א) דכ"ל לתסקתא אמ"י לאוקתתי דסימני'
דרכן לא חיישי בכלים אילו לשאלה דלא כספר ב"ש
דדוכה לחלק בס"י י"ז ס"ק ס"ט יע"ש וכיון דבכ"י
וארנקי אחר' דלא שכיח דמושלי אינשי תכ"ש בכ"י
דלתאי כ"ת ישאל לאחרי או נתן לבנות האל לא יוכל
אדם לבנות בלי כתבים ותסירה או משהל תאכע כל"א
או אפילו ח"כ כריך לכתוב שמו עליו שקורין
אנטראסיהרט וכל זה לא נתכא כג"ד חבל חכ"י
ולאכירה נתי לא חיישי דאל"כ בש"ס נתי לא תשני
תירי דלתא תזה נאכד סכים וארנקי ומכאו אחר
וקשאר בו גט זה כמו שמי' רש"י שם בשאלה
יע"ש :

ועוד לשנין אכירה תסיק בש"ס דכ"ב דף קע"ג
פ"ב אף דחיישי' לנפילה דחד לא חיישי'
להזית נאכד תיוסף בן שתשון זה ויורתן שיתכא איש
אחר שנקרא נתי יוסף לא חיישי' ועיין שם בפ"י רש"י
וה"ה כג"ד אין לחוש שאלכד תזה ויורתן שיתכא איש
אחר שנקרא נתי יוסף יש לו נתי שני תכות כמו זה
להא ודאי לא חיישי' הנס כחכתי ד' טעתי' בשדיות'
דחאי אית' תכבלי עגונה ועל ארבע לו אשיכנוי
להאאל אחר כדאי חס לסתוך עליהם לפי דעתי
הקלושה הלכה לתעשה להזיר אותם האשה תכבלי
עגונה והיא תזרת ליגא לכל אדם תישראל ערת
תי תנס - וה' יסיר תכשול תלב הסקוב - ויחן אמת
ליתקב סין כחן תפראנ :

שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורה קמא סימן קח
לידידי הרב רבי ישראל נ"י אב"ד דק"ק ווראניק.
ע"ד שאלתו בעסק עגונה.

הנה מקור הדין בשו"ת מהר"ם פאדווע, דאפילו סי' מובהק בבגדיו מהני כאן הואיל וראוהו נטבע בבגדים אלו, והביאו בהגהת
ש"ע אה"ע (סי' י"ז) ובח"מ שם מסתפק, אם מצאו להמת אחר כמה ימים דאפשר דחיישינן שיצא זה והשאליל בגדיו לאחר ונטבע,
ובב"ש כתב בפשיטות דמיירי דוקא במצאוהו מיד, והנה באמת לומר דדוקא מיד, זהו נסתר ממקור הדין בתשו' הר"ם פאדווע דשם
בשאלה נזכר להדיא דמצאוהו תוך ב' ימים, ולחלק בין ב' ימים ליותר מזה א"כ נתת דבריך לשיעורין, דמאן מפיס עד מתי נקרא
לענין זה לאלתר, ולזה מסתבר יותר דבכל ענין ל"ה לשאלה כזה, דהדבר רחוק שהשאליל לאחר ונטבע ג"כ במים ופלטוהו.

אולם עכ"ז הא במהר"ם פאדווע שם התחיל יסודו, החזינו לקמאי דקמאי הרבה עלילות מצאו להקל במים שאין להם סוף, משמע דין להקל מאחר דדין משאל"ס קיל הרבה דאם נשאת ל"ת, ולכאורה תמוה הא דעת הריב"ש (סי' שע"ט) דהא דמים שאל"ס דלא תצא היינו בשהה המעיד כשיעור שתצא נפשו אבל בלא שהה אם נישאת תצא, וכן דייק הכ"מ בלישנא דהרמב"ם ולא עלה, וכן פסקינו בש"ע אה"ע (סי' ל"ד בהגה"ה) והא בנידון דמהר"ם פאדווע לא נזכר בשאלה רק שהעיד העיד דראה שטבע ולא העיד ששהה ג"כ, וא"כ אין כאן קילותא דמשאל"ס.

ובהכרח צ"ל דהרמ"פ לא ס"ל כהריב"ש הנ"ל אלא דגם בלא שהה הדין דל"ת, דרוב הנטבעים למיתה, וכדכתב בשו"ת מהור"ר בצלאל אשכנזי (סי' כ"א) להוציא כן מדעת הרמב"ם בפ"ה המשניות גיטין ומדעת הר"ח, דדוקא בספינה המטורפת נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתיים ואם נשאת תצא, אבל נשברה הספינה או נטבעה הוא בחזקת מת ואם נשאת ל"ת וכן בשו"ת הר"מ אלשקר (סי' כ"ו) בשם חכם אחד, א"כ י"ל דגם מהר"פ ס"ל הכי, מש"ה דן להקל מסברתו, דבשאלה כזו ל"ת. וא"כ למאי דקיי"ל דבלא שהה תצא, לא מקילין בזה וחיישינן לשאלה כזו ג"כ, וכן מבואר דעת הרב מהור"ר אהרן בשו"ת מקור ברוך (סי' י') דכתב שם במשאל"ס ולא שהה שתצא, וסיים שם אף דהיינו מכירין את הריז"א שהיה מאיש זה חיישינן לשאלה הרי אף לשאלה רחוקה כזו דיצא והשאליל לאחר ונטבע חיישינן, והיינו על כל פנים בלא שהה, אם כן בנ"ד דלא שהה י"ל דאין להקל.

אמנם אעפ"כ נלענ"ד בצירוף צדדי קולא דבנ"ד כיון דיש איזה סימנים, ג' רשמי מכה בפסת יד שמאל גם פונטינעה/ל/אצילי הידים/ בצד הכתף יש מקום צירוף דעת מהר"ל מפרא"ג, דבסימן אמצעי בגוף וסי' מובהק או טביעות עין בכליו דמהני, דאי סימנים דרבנן אין הכרח דחיישינן לשאלה, אלא דהב"ש חלק די"ל אי סימנים דרבנן בודאי חיישינן לשאלה. ונלענ"ד ראייה לזה מתשו"ה הרא"ש (כלל נ"א) הובא בטור אה"ע (ססי' קי"ח) ושאלת הרוגים שנמצאו וכו' הרי דשם ה' סימנים מובהקים, [והיינו ע"כ דמובהקים לאו דוקא ובה למעט גרועים, ועכ"פ משמע דהיו סימנים אמצעים] ואעפ"כ חייש לשאלה, והארכתי בזה בשו"ת במקום אחר, מ"מ נלענ"ד בגוף הדין אף דאין להקל מסברת מהר"ל מפראג מדין ממנ"פ, מ"מ יש לדון להקל מטעם אחר דכולי האי ל"ח לשאלה שישאליל לאיש שיש לו סי' כמותו, כמ"ש בתשו"ה חכ"צ, ועי' תשו"ה מהריב"ל (ח"א סי' ח') נסתפק בסי' בגופו וסי' בכלים אי מהני, די"ל דמה דקתני במתני' אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו היינו דאו או קתני, וכתב שם דמצא דמהר"י ברונא כתב דהגאון סמך להתיר בזה עיי"ש, ועיין פסקי מהרא"י (סי' קס"א) [ובאמת לא הבנתי דאם ב' סימנים בגופו לא מהני כדמסתפק מהריב"ל שם אח"ז, מה"ת יהא עדיף אם הב' סימנים הם אחד בגופו וא' בכליו, ואם נדחוק דלאו דוקא סי' בכליו אלא בטב"ע בכלים או בסי' מובהק דכליו, א"כ למאי הוצרך לדון דמתני' או או קתני הא ללישנא דסי' דרבנן מיירי מתני' כפשוטו דיש סי' בגופו וכן בכלים, ולא מיירי כלל מדין שאלה רק דסי' לא מהני, וללישנא דסי' דאורייתא דמוקמינן בכליו משום חשש שאלה הא להך לישנא מיירי מתני' דאריך וגו', מש"ה חיישינן לשאלה, דסי' גרוע אפילו צירוף לא הוי, אבל בסי' אמצעי בגוף וסי' מובהק בכלים או טב"ע מזה לא מיירי מתני' כלל וי"ל דמהני, וזהו לא נסתר מההיא דשו"ת הרא"ש הנ"ל, דהתם היה הסי' בגוף וסי' מלבוש ברגל שנמצא ואפשר דב' גופים הם והרגל אינו שייך לגוף זה, אבל לחוש שהשאליל למי שיש בו סי' כזה יש לומר דלא חיישינן].

גם יש לנו צירוף דעת הרא"ם דב' סימנים אמצעים הוי סי' מובהק, ובנ"ד המכה וכן ג' רושמים בפסת היד הוי עכ"פ ב' סי' אמצעים ואפשר דהו"ל סי' מובהק כיון דרשמי המכה הם במקום ידוע באבר פלוני, וכדעת הט"ז בצלקת. א"כ בצירוף כל הצדדים ובצירוף דעת הרב האשכנזי דגם בלא שהה הוי בכלל משאל"ס דלא תצא, והוי נ"ד ממש כנידון הר"ם פאדווע, ואף לדעת הריב"ש הנ"ל דבלא שהה תצא י"ל דמ"מ הוי רק דרבנן והיינו דיש לתלות יסוד הדין דשהה דתליא בזה, לדעת תוס' בכורות (דף כ"ה) דקיי"ל סמוך מיעוטא לחזקה, והא דבמשאל"ס ל"ת היינו דהוי מיעוטא דמיעוטא, א"כ י"ל דבלא שהה אף דרוב נטבעים למיתה, מ"מ הוי כמו כל מיעוטא דעלמא, ואמרין סמוך מיעוטא לחזקה, וכעין שכ' הריב"ש להדיא [אלא דהוא כתב הטעם דהוי ב' חזקות, חזקת א"א וחזקת חי, מש"ה אף דרוב נטבעין למיתה אם נשאת תצא, אבל במשאל"ס הוי מיעוטא דמיעוטא עיי"ש, ויש לעיין בשהה ונמצא אח"כ דפלטו המים איש אחד מת בפנינו דאזדא חזקת חי כיון דבין כך ובין כך מת א' ולא נשאר רק חזקת א"א יהיה הדין דנשאת ל"ת] ולדעת תוס' יבמות (דף פ"ד) דהא דמשאל"ס לא תנשא וחששו למיעוט, היינו דהוי מיעוטא דשכיח, הרי אף במיעוט דשכיח אם נשאת ל"ת, א"כ י"ל דגם בלא שהה אם נישאת ל"ת. באופן די"ל דלא פליגי הפוסקים במציאות אם רוב נטבעים למיתה, אלא דפלוגתייהו אם אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, א"כ ממילא כיון דמדין סמוך מיעוטא לחזקה אתינן עלה הוי רק דרבנן.

אולם מ"מ"ש הריב"ש (סי' שע"ז) וז"ל, ואעפ"י דיש לחלק ולומר שלא נאמר זה אלא במי ששהה בתוך המים אחר מותו יותר מג"י וכו' אבל מי שלא עמד במים ג' ימים אחר מותו דהיינו משעה ג' שנטבע עכ"ל, והיינו ע"כ להמקילין בס' ג"י מש"ה חשבין הג"י משעה ג' שטבע דאו ודאי מת, ואם דרוב נטבעים למיתה בזמן מועט א"כ הוי כודאי מת, ואיך אפשר להקל לחשוב משעה ג', אע"כ דס"ל דלא מקרי רוב, גם מלשון הריב"ש (סי' שע"ט) ואם היה כאן מי שמעיד בטביעה במשאל"ס כראוי אז לא היתה אסורה אלא מדרבנן וכו' אבל בכאן וכו' ושהוא ראה בטביעתו, ושהה שיעור שתצא נפשו, משמע להדיא כל זמן דלא שהה לא יצאה מידי איסור דאורייתא.

ובפרט בנ"ד דהיה הקרח הנורא ע"פ המים רק שהיה באיזה מקומות חפירות שעשו בני כפרים, וכפי ששמעתי רחוק מאוד שאפשרי להנצל להנטבע לצאת דרך החפירה, דשטף מים רבים לא יניחוהו לעלות במקום צר ההוא, והוי גם כן מיעוטא דמיעוטא, וככל מים שאין להם סוף דלא תצא, לזה אם יסכימו לזה עוד שני רבנים מומחים שיהיה ההיתר יוצא מבית דין ג', נראה לעניית דעתי להקל, ידידו. עקיבא